

Rada Europy – strażnik praw człowieka XXI wieku

Prawa człowieka, to zespół praw i wolności, które przysługują każdemu człowiekowi bez względu na rasę, płeć, język, wyznanie, przekonania polityczne, pochodzenie narodowe i społeczne, majątek itp. Prawa człowieka są prawami o charakterze moralnym, zbiorem postulatów domagających się poszanowania wartości najcenniejszych dla człowieka, takich jak życie, godność, wolność, swobodny rozwój. Wyrazem respektowania tak rozumianych praw są akty prawne w postaci konstytucji, ustaw, umów międzynarodowych i deklaracji organizacji międzynarodowych. Uznaje się je za wartości uniwersalne i równocześnie chroni się je, uznając za cenne dla człowieka i ludzkości. Kształtowały się od czasów oświecenia wraz z rozwojem nowoczesnych prądów myślowych. Po raz pierwszy potwierdzono istnienie naturalnych praw jednostki w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 (Wielka Rewolucja Francuska). W XX w. przyjęto zasadę, że respektowanie bądź nierespektowanie praw jednostki nie jest wewnętrzną sprawą poszczególnych państw, ale także społeczności międzynarodowej. Podstawę prawną dla ochrony praw człowieka stworzyły dwa dokumenty: Karta Narodów Zjednoczonych uchwalona w 1945 r. i Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona w 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. W Deklaracji do podstawowych praw zaliczono: wolność, równość, prawo do pracy, ochrony prawnej, azylu, posiadania obywatelstwa, ochrony społecznej, do nauki, zakładania rodziny. Pozornie problematyka praw człowieka wydaje się jasna i prosta lecz w wielu miejscach na całym świecie dziś to zagadnienie staje się przedmiotem wielu problema-

tycznych kwestii. Istnieje wiele organizacji różnego rodzaju stających w obronie tych praw.

Rada Europy jest organizacją mającą już spore doświadczenie, tradycje i jakże ważne osiągnięcia na tym polu. Moim celem będzie próba analizy działań realizowanych przez Radę Europy w zakresie przestrzegania praw człowieka, a także ich rozwoju, jej wkład w ewolucję tych praw oraz radzenie sobie z problemami jakie za sobą niesie działalność w ich ochronie. Działalność Rady Europy ma wpływ na wszystkie aspekty życia mieszkańców państw, które są jej członkami. Spełnia ona wielorakie funkcje, posiada szerokie spektrum działalności, ale głównie jest skoncentrowana na następujących kwestiach¹:

- 1) Prawa Człowiek. Ochrona praw człowieka i demokracji pluralistycznej, monitorowanie przestrzegania Europejskiej Konwencji Praw Człowiek, ochrona mniejszości narodowych, przyśpieszenie procedur sądowych;
- 2) Kultura i dziedzictwo kulturowe. Popieranie rozwoju europejskiej tożsamości kulturowej, formułowanie polityki dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego, określenie podstaw współpracy międzyrządowej w dziedzinie: kultury, edukacji, dziedzictwa kulturowego, młodzieży i sportu, poszerzanie europejskiej tożsamości kulturowej;
- 3) Problemy społeczne. Poszukiwanie sposobów rozwiązywania problemów nurtujących społeczeństwo, takich jak ksenofobia, nietolerancja, zwalczanie korupcji, AIDS, koordynacja działania państw w zakresie walki z przemytem i zażywaniem narkotyków oraz leczeniem i resocjalizacją narkomanów;
- 4) Środki masowego przekazu. Swoboda odbierania i retransmisji programów telewizyjnych, rozpowszechnianie europejskiej twórczości kinematografii oraz audiowizualnej, zachęcanie do wolności słowa i swobodnego obiegu informacji;

---

¹ J. Kaczmarek, *Rada Europy*, Wrocław 2002, s. 120.

- 5) Edukacja. Przekazywanie wartości demokratycznych młodym ludziom i przygotowywanie ich do życia w wielojęzycznej oraz różnorodnej pod kątem kulturowym Europie, organizowanie wystaw sztuki europejskiej, opracowywanie projektów wychowania interkulturowego i wychowania w zakresie praw człowieka;
- 6) Sport. Promocja sportu dostępnego dla wszystkich, zapewnienie moralnego, zdrowego i bezpiecznego sportu, ustalenie przepisów o antydopingu;
- 7) Środowisko. Harmonizacja działań w skali międzynarodowej, mających na celu ochronę przyrody, działania podejmowane w zakresie określenia właściwej równowagi między potrzebami ochrony środowiska naturalnego i potrzebami przemysłu, ochrona rzadkich zagrożonych wyginięciem gatunków zwierzęcych i roślinnych;
- 8) Władze Lokalne i Regionalne. Rozwój demokracji u podstaw, ochrona danych, zwalczanie terroryzmu, pranie brudnych pieniędzy, bioetyka²;
- 9) Pomoc Państwom Europy Centralnej i Wschodniej we wprowadzaniu i utrwalaniu reform politycznych, ustawodawczych i konstytucyjnych. W tym obszarze zostały opracowane następujące programy: Demosthenes, Themis, LODE³.

Postaram się przybliżyć obszary szczególnego zainteresowania działalności Rady Europy.

Prawo do życia jest prawem nie derogowalnym, oznacza to, że ma charakter bezwzględnie obowiązujący i poza dokładnie określonymi w prawie przypadkami nie ma okoliczności, które mogłyby uzasadniać czy też usprawiedliwiać jego uchylenie. Artykuł 2 Konwencji mówi o tym, że życie ludzkie jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być w sposób arbitralny pozbawiony życia. Prawo to reguluje zatem takie sytuacje, w których np. sądy reprezentujące państwo bez procesów orzekają karę śmierci, występu-

---

² J. Kaczmarek, *Rada Europy*, Wrocław 2002, s. 130.

³ H. Ognik, *Rada Europy. Europejskie Struktury współpracy*, Warszawa, s. 140.

jący w imieniu państwa funkcjonariusze strzelają ze skutkiem śmiertelnym do zakłócających porządek demonstrantów, czy też wyłączają z życia społecznego przez eutanazję osoby stare, ułomne lub upośledzone⁴. Norma ta nie stanowi jednak bezpośredniej podstawy do roszczeń z powodu śmierci np. śmierci, którą poniosła żona z rąk pijanego męża, masakry dokonanej w banku przez sprawców napadu bandyckiego, czy roszczeń w stosunku do matki, która odebrała życie swojemu dziecku. Przewidywana ustawa prawa wewnętrznego nie musi nakładać na państwa bezpośredniego obowiązku strzeżenia poszczególnych jednostek przez zamachami na ich życie ze strony innych osób. Nie jest też jednak upoważnieniem do bierności. Dla większości z nich życie ludzkie stanowi największą wartość i tworzy szerokie gwarancje jego zabezpieczenia⁵. „Prawo do życia to także sprawy związane z karą śmierci. Szósty Protokół do Konwencji Europejskiej (Strasburg 26 IV 1983 rok) w sprawie zniesienia kary śmierci, powołuje się na powszechnie obserwowane tendencje i uznają, że zniesienie tejże kary to przejaw postępu w korzystaniu z prawa do życia. Protokół dopuszcza zastrzeżenia przewidujące możliwość stosowania kary śmierci podczas trwania wojny, za przestępstwo o charakterze wojskowym. Nawet jednak prawo do życia może być naruszane w pewnych wyjątkowych sytuacjach. Przewiduje te sytuacje Konwencja Europejska, zgodnie z którą może dojść do pozbawienia kogoś życia w następstwie użycia siły: w obronie osoby przed bezprawną przemocą, w celu wykonani zgodnego z literą prawa zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie zgodnie z prawem pozbawionej wolności. Takie podejście chroni przede wszystkim autorytet praw i stabilność państwa. Nie paraliżuje działań jego organów w sytuacjach, w których ich bierność oznacza bezwzględnie zgodę na bezkarność. Inaczej mówiąc skutecz-

---

⁴ I. Głuszyńska, K. Lankosz red., *Rada Europy – 60 lat na rzecz jednostki europejskiej*, Bielsko-Biała 2008.

⁵ J. Kaczmarek, *Rada...*, 2002.

ność łagodnej perswazji w przypadku terrorystycznego porwania lub ucieczki z więzienia bardzo groźnych przestępców⁶.

Wolność od tortur i niehumanitarnego traktowania jest to kolejna kwestia będącą w obszarze zainteresowania Rady Europy. Europejski Trybunał Praw Człowieka przyjął definicję tortur jako niehumanitarne, umyślne traktowanie powodujące bardzo poważny dotkliwy ból lub inne cierpienie. Treść konwencji mówi, że nikt nie może być poddawany torturom albo okrutnemu, niehumanitarnemu traktowaniu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu. Nie wskazuje jednak okoliczności, w jakich godność ludzka mogłaby być naruszona⁷. Sprawy trafiające do Trybunału strasburskiego ukazują, jak bardzo szerokie jest pojęcie niehumanitarnego traktowania. Uwzględnia ono między innymi: znęcanie się nad rekrutami w wojsku, wymierzanie kar cielesnych w szkołach publicznych, pobicia przez policję i służby porządkowe, kwestie ekstradycji i wydalenia. W życiu społecznym warunki szczególnie sprzyjające niehumanitarnego traktowania stwarza pozbawienie wolności⁸. Odnosi się to zarówno do zatrzymania, tymczasowego aresztowania, aresztowania, jak i odbywania kary pozbawienia wolności. Przymus fizyczny jak i poniżanie towarzyszy przesłuchaniom i pobytowi w zakładach karnych, nawet w najbardziej demokratycznych państwach. Jak wynika z raportów działającego w Ramach Rady Europy Komitetu do spraw zapobiegania torturom i niehumanitarnemu traktowaniu lub karaniu, aresztanci i więźniowie są bardzo brutalnie obezwładniani, bici, kopani, przykuwani kajdankami do kaloryferów, cele są małe, bardzo zatłoczone i nie wentylowane⁹. Bywa niekiedy, że nie ma odpowiedniej ilości pryczy, by każdy mógł spać we własnym łóżku, brakuje żywności i leków. Aresztowani niekiedy długimi latami czekają na skierowanie sprawy do sądu, nie informuje się ich o przysługujących im uprawnieniach. Powoduje to naruszenie artykułu 3 Konwencji

⁶ I. Głuszyńska, K. Lankosz red., *Rada Europy – 60 lat...*, s. 144.

⁷ E. Nejman, *Pomoc w walce z terroryzmem*, Warszawa 1996, s. 6.

⁸ Tamże, s. 354.

⁹ I. Głuszyńska, K. Lankosz red., *Rada Europy – 60 lat...*, s. 150.

Europejskiej, co stanowi ważny powód wnoszenia spraw przed Trybunał Europejski. Nie tak dawno miała miejsce protestacyjna głódówka w trzech polskich zakładach karnych przeciwko więziennym warunkom lokalnym. Obyło się bez wandalizmu i przemocy, co ważne była dyscyplina i spokój. Sami protestujący zdają się rozumieć bardzo trudne warunki lokalne, mają oni też świadomość zainteresowania ich losem instytucji międzynarodowych. Nie tylko polskie ustawodawstwo, nakazuje przeznaczyć co najmniej 3m² na skazanego. Podobne żądania dyktują także reguły ONZ, a Europejski Trybunał Praw Człowieka uważa, że zbyt ciężkie warunki więzienne stanowią torturę zakazaną przez Europejską Konwencję Praw Człowieka¹⁰.

Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej również stanowi element działalności Rady Europy. Co jest oczywiste niewola jest przeciwieństwem wolności, ale poddaństwo jest stanem zbliżonym do niewolnictwa, a praca przymusowa czymś zbliżonym do poddaństwa. Niewolnik to człowiek, który jest we władaniu innego człowieka lub też jakiejś instytucji, na którym wykonywane są wszystkie bądź tylko, niektóre elementy prawa własności takie jak: posiadanie, pobieranie pożytków, rozporządzanie. Niewolnictwo rozwinęło się w dawnych czasach na różnych kontynentach. Jego schyłek w Europie nastąpił w XIV wieku¹¹. Co istotne poddaństwo oprócz obowiązku wykonywania na rzecz innych osób posług obejmuje obowiązek poddanego do zamieszkania na terenie określonej posiadłości bez możliwości zmiany swojej sytuacji. Konwencja Europejska w artykule 4, zakazuje niewoli i poddaństwa. Nikt nie może być utrzymywany w niewolnictwie lub poddaństwie, od nikogo nie będzie wymagane świadczenie pracy przymusowej lub obowiązkowej¹². Zakaz pracy przymusowej lub obowiązkowej niestety nie uniemożliwia pracy ciężkiej na mocy wyroku sądu w państwach, w których ustawy przewidują za prze-

---

¹⁰ J. Kaczmarek, A. Skowroński, *Bezpieczeństwo – Świat – Europa – Polska*, Wrocław, s. 150.

¹¹ J. S. Mill, *Utylitaryzm. O wolności*, tłum. A. Kurlandzka, 1959, s. 138–139.

¹² Tamże, s. 365.

stępstwa taką karę¹³. Praca przymusowa lub obowiązkowa nie obejmuje także:

- pracy i świadczeń od osoby pozbawionej wolności prawomocnym wyrokiem sądu lub w czasie trwania warunkowego zwolnienia;
- świadczeń o charakterze wojskowym lub wymaganych w zamian za służbę wojskową w krajach, które uznają jej odmowę z przyczyn religijnych;
- świadczeń wymaganych w stanach nadzwyczajnych lub klęsk, które zagrażają życiu lub dobrobytowi społeczeństwa;
- jakiegokolwiek pracy lub świadczeń, które stanowią część normalnych obowiązków obywatelskich¹⁴.

W Europie takie zjawiska jak: niewolnictwo, poddaństwo i praca przymusowa w zasadzie nie występują. Dlatego też orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na tle artykułu 4 Europejskiej Konwencji jest raczej skromne i dotyczy sytuacji marginalnych¹⁵.

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego jest to następna kwestia poruszana przez radę Europy. Prawo do wolności jest jednym z najstarszych praw ludzkich. Przewidują je konstytucje wszystkich demokratycznych państw i wszystkie umowy międzynarodowe, w tym Konwencja Europejska w artykule 5.

Artykuł 5 zawiera zasadę poszanowania i bezpieczeństwa osobistego. Określa on jednocześnie okoliczności, w jakich może dojść do zgodnego z prawem pozbawienia wolności oraz wskazuje, jakie obowiązki, muszą zostać spełnione w momencie dokonywania zatrzymania. Należy do nich udzielenie natychmiastowej informacji o przyczynach zatrzymania oraz szybkie zajęcie się sprawą, w tym niezwłoczne postawienie zatrzymanego przed sędzią. Jeżeli

---

¹³ Rada Europy – 800 milionów Europejczyków, Ośrodek Informacji Rady Europy, Warszawa 2001, s. 19.

¹⁴ Tamże, s. 356.

¹⁵ Tamże, s. 30.

gwarancje te spełnione nie zostaną lub z innego powodu zatrzymanie okaże się nie zgodne z litera prawa, osoba taka ma prawo do odszkodowania. Prawo do wolności oznacza, że nikt nie może być arbitralnie aresztowany lub zatrzymany oraz pozbawiony wolności inaczej, niż na zasadach i trybie przewidzianym przez ustawę¹⁶.

Prawo do rzetelnego procesu sądowego stanowi także obszar zainteresowania Rady Europy. Pozbawienie wolności powinno być następstwem skazującego wyroku sądowego zgodnego z prawem. Gwarancji, że wyrok taki będzie prawomocny służyć mają prawa związane z wymiarem sprawiedliwości. Konwencja Europejska w artykule 6 określa minimalne standardy sprawiedliwego i rzetelnego procesu sądowego, odniesienie one mają do postępowań przed wszelkimi sądami. Zgodnie z treścią artykułu 6 osoba uprawniona jest do rzetelnego procesu sądowego, tzn. oznacza to, że jego sprawa ma być rozpatrzona publicznie, w ramach pełnej równowagi przez bezstronny i niezawisły sąd. Publiczność rozprawy ma oznaczać dostępność do niej osób postronnych w tym przedstawicieli środków masowego przekazu¹⁷. Ich obecność może stanowić dodatkowy czynnik, który bezwzględnie ogranicza samowole sędziowską. Informacje o toczących się sprawach upowszechnia prasa i inne media. Biezące dane są wywieszane na drzwiach sal rozpraw tzw. wokandy, czyli spisy rozpraw. Może się zdarzyć tak, że w szczególnych okolicznościach sąd może wykluczyć obecność na sali rozpraw osób nie związanych ze sprawą. Taką decyzję uzasadniają względy moralności np. takich jak gwałt czy też nakłanianie do nierządu, bezpieczeństwa publicznego np. kiedy podmiot spraw budzi bardzo silne kontrowersje społeczne, których skutkiem mogły być niepokoje na ulicach lub bezpośrednio państwowe np. takie jak sprawy, w których sąd musi zagłębiać się w tajemnice państwowe. W każdej takiej sytuacji orzeczenie sądu musi być jednak ogłoszone publicznie. Odrębnie traktowane

---

¹⁶ K. Balcerzak, *Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Ochrona osób pozbawionych wolności*, Toruń 2004, s. 144.

¹⁷ K. Balcerzak, *Prawo do...*, s. 154.

są sprawy, których przedmiotem są kwestie rodzinne, Gdy w grę wchodzi sfera interesu życia prywatnego stron, czy też interes nieletnich, spory małżeńskie lub opieka nad dziećmi, wtedy sprawa może zostać utajniona w całości. Fundamentalną zasadą prawa karnego, która ma też ujęcie w prawach człowieka jest domniemanie niewinności¹⁸. Każdy oskarżony jest uznawany za niewinnego do czasu kiedy udowodni mu się winę w sposób zgodny z ustawą. Winę oskarżonemu ma udowodnić prokurator, a on sam nie musi udowadniać swojej niewinności. Ta ochrona nie dotyczy tylko gwarancji proceduralnych postępowania przed sądem, ale ma zabezpieczać przed traktowaniem osoby podejrzanej jako winnej, już skazanej przez organy i funkcjonariuszy państwa przed wydaniem wyroku przez sąd¹⁹. Ponadto oskarżeni mają prawo do:

- uzyskania pełnych, szczegółowych i w zrozumiałym dla nich języku informacji o przyczynie i charakterze oskarżenia;
- czasu niezbędnego dla przygotowania obrony i porozumienia się z wybranym przez niego obrońcą;
- rozprawy bez nieuzasadnionej zwłoki;
- obecności na rozprawie, bronięcia się osobiście lub przez wybranego przez siebie obrońcę lub kiedy nie stać go na zaangażowanie adwokata, przysługuje mu taki adwokat z urzędu, bez ponoszenia kosztów obrony;
- przesłuchiwania świadków oskarżenia i obrony;
- korzystania z pomocy tłumacza, w sytuacji gdy nie rozumie języka lub nie mówi językiem, który jest używany w sądzie²⁰.

Z Konwencji wynika także gwarancja praw oskarżonego do niezmuszania go do zeznawania przeciwko sobie lub do przyzna-

---

¹⁸ Tamże, s. 357.

¹⁹ Rada Europy, *Działania i efekty. Ośrodek Informacji Rady Europy*, Warszawa, s. 160.

²⁰ K. Balcerzak, *Prawo do wolności i bezpieczeństwa...*, Toruń, s. 154.

wania się do winy. Zasada równości broni, równości strony, oznacza dostęp oskarżonego do całości akt prokuratora i policji, nawet tych materiałów, które nie zostały wykorzystane przez prokuraturę²¹.

Zakaz karania bez podstawy prawnej jest następną kwestią. Podstawowym celem artykułu 7 konwencji Europejskiej jest to, aby prawo karne było powszechniej znane i pewne oraz aby nie podlegało koniunkturalnym zmianom. W zgodzie z konwencyjnymi zasadami legalności i równości stron w postępowaniu, prawo musi być dostępne i znane członkom społeczeństwa tak aby byli świadomi co jest legalnym, a co bezprawnym zachowaniem. Co więcej, prawo nie może działać retrospekcyjnie co oznacza wstecz i karać za czyny, które w trakcie ich popełnienia nie były czynami zabronionymi. Nie można też wstecz nakładać wyższych kar niż te, którymi zarzucany czyn był zagrożony w momencie jego popełnienia. Oznacza to, że nikt nie może być skazany za karę wyższą niż obowiązująca w chwili popełnienia przestępstwa lub zostać oskarżony o popełnienie czynu, który został wprowadzony późniejszą ustawą. Niewielka ilość spraw przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka dotyczyła tego właśnie artykułu. Co bardzo ważne nie budzi on też większych problemów interpretacyjnych²².

Poszanowanie życia prywatnego, rodzinnego i tajemnicy korespondencji również stanowi obszar zainteresowania Rady Europy. Zgodnie z artykułem 8 Konwencji, człowiek jest chroniony przed arbitralnym wkraczaniem w jego życie prywatne rodzinne, naruszaniem prywatności mieszkania oraz korespondencji. Artykuł ten obejmuje dość szeroki zakres praw chroniących osobistą prywatność, rodzinną prywatność oraz integralność fizyczną i psychiczną każdej osoby. Dlatego też łączy się on z innymi artykułami Konwencji, na przykład z prawem do wolności i bezpieczeństwem osobistym. W realizacjach między władzami państwowymi, a obywatelem oznacza to ochronę tożsamości człowieka, jego prywat-

---

²¹ Tamże, s. 357.

²² Tamże, s. 358.

nych zachowań i przekonań zakaz zakładania podsłuchów, nieuprawnionych rewizji, kontroli lub cenzurowania korespondencji. Nie jest to jednak zakaz bezwzględny²³. Artykuł 8 w ustępie 2 przewiduje przypadki, w których zgoda, a nawet ingerencja w życie prywatne jest konieczna ze względu na interes bezpieczeństwa narodowego, dobrobytu gospodarczego kraju lub bezpieczeństwa publicznego, zapobieganie zamieszkom lub przestępczość, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Jest sprawą zrozumiałą, że władze np. zapobiegając szpiegostwu politycznemu lub też zamachom sięgają do środków, które w normalnych warunkach uchodzą za nielegalne. W każdym przypadku naruszenie prywatności musi mieć uzasadnienie w czynie zabronionym przez prawo i następować za zgodą odpowiednich organów. Z prawem poszanowania życia prywatnego i rodzinnego wiąże się też prawo do zawierania związków małżeńskich i ochrony rodziny, o czym stanowią artykuł 12 Konwencji Europejskiej oraz artykuł 5 Protokołu Siódmego do Konwencji²⁴.

Wolność myśli, sumienia, wyznania jest to kolejny aspekt działań Rady Europy. W środowisku państw należących do Rady Europy, których większość realizuje model świeckiej demokracji, nietolerancja religijna nie należy do zjawisk szczególnie rozpowszechnionych. Niestety jednak i tu pojawiają się przykłady odnawiania zjawisk ksenofobii, rasizmu i nacjonalizmu. Religia bywa też bezpośrednią lub pośrednią przyczyną napięć, a nawet konfliktów społecznych, zwłaszcza w kraju wielonarodowym, ale też i w jednolitych państwach wobec mniejszości narodowych. Świadoma tego Rada Europy wydała w roku 1988 zalecenie Zgromadzenia Plenarnego w sprawie zagwarantowania wolności religii, sumienia i wyznania zaś w roku 1993 zalecenie, które dotyczyło tolerancji religijnej w społeczeństwie demokratycznym²⁵. Zalecenie zwraca uwagę tylko jedną nowatorską gwarancję „zapewnienia wyznawcom swobody w przestrzeganiu wymogów nakazów

²³ K. Balcerzak, *Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego...*, Toruń 2004.

²⁴ Tamże, s. 359.

²⁵ Z. M. Klepacki, *Rada Europy 1949–91*, Białystok 1991.

przez ich religie, które dotyczyły na przykład: zasad odżywiania się, ubioru, czy obchodzenia świąt”. Koncentruje się na takich problemach jak²⁶:

- nauczanie tolerancji religijnej poprzez programy szkolne;
- opis religii świata w podręcznikach;
- spotkania wybitnych teologów z młodzieżą;
- kontakty młodzieży różnych wyznań;
- upowszechnianie odpowiednich materiałów informacyjnych w publicznych bibliotekach;
- promocja tematyki religijnej w ramach programów kulturalnych;
- prowadzenie badań naukowych.

Artykuł 9 Konwencji Europejskiej skupiony jest na zapewnieniu wolności myśli sumienia i wyznania, czyli wolności, które powinny być zagwarantowane w społeczeństwie demokratycznym²⁷. Nie może mieć miejsca żadna dyskryminacja albo karanie za przynależność do sekt, społeczności lub kościołów. Wolność myśli jest prawem absolutnym i nie może być ograniczana przez władze państwowe nawet ze względów na interes publiczny. Natomiast uzewnętrznianie wyznania lub przekonań może być przez państwo ograniczone. W ramach wolności sumienia i myśli mieści się szeroka gama różnych przekonań takich jak między innymi: pacyfizm, druidyzm, weganizm, świadkowie Jehowy, itd. Wolność wyznania obejmuje także prawo do podejmowania prób przekonywania do swojej wiary innych, ale ma chronić przed indoktrynacją państwa²⁸.

Wszystkie istoty ludzkie są od urodzenia w sposób naturalny obdarzone właściwościami niezbędnymi nam do przetrwania, takimi jak troskliwość i miłująca dobroć. Jednakże pomimo posiadania takich wrodzonych pozytywnych właściwości, mamy ten-

---

²⁶ Tamże, s. 359.

²⁷ B. Banaszak, *Prawa człowieka. Geneza, koncepcje, ochrona*, Wrocław 1993, s. 139–140.

²⁸ Tamże, s. 360.

dencję do zaniedbywania ich. W rezultacie ludzkość zмага się z niepotrzebnymi problemami. Co powinniśmy zrobić, to włożyć więcej wysiłku w podtrzymywanie i rozwijanie tych właściwości. Stąd promocja ludzkich wartości jest sprawą najwyższej wagi.

Powinniśmy się także skupić na pielęgnowaniu dobrych relacji międzyludzkich, ponieważ niezależnie od różnic narodowościowych, religijnych, rasowych, różnego statusu materialnego i różnego stopnia wykształcenia lub jego braku, wszyscy jesteśmy istotami ludzkimi. Kiedy stoimy w obliczu trudności, zawsze spotykamy kogoś, ten ktoś może być zupełnie obcy, kto natychmiast oferuje nam pomoc. W trudnych okolicznościach jesteśmy zależni od siebie nawzajem i robimy to bezwarunkowo. Nie pytamy, kim są ludzie zanim zaoferujemy im pomoc. Pomagamy im, ponieważ są istotami ludzkimi takimi samymi jak my na szczelbu międzynarodowym, nasza ogromna różnorodność kultur i religii powinna sprzyjać wzmocnieniu podstawowych praw człowieka we wszystkich społecznościach. U podłoża tej różnorodności leżą podstawowe ludzkie zasady, które łączą nas wszystkich razem, jako członków tej samej ludzkiej rodziny. Kwestia praw człowieka jest tak fundamentalnie istotna, że nie powinno być w tej sprawie żadnych różnic poglądów. Wszyscy mamy wspólne ludzkie potrzeby i troski. Niezależnie od naszej rasy, religii, płci i statusu społecznego, wszyscy dążymy do szczęścia i staramy się uniknąć cierpienia. Jednakże dążenie do zachowania różnorodności tradycji nie powinno nigdy usprawiedliwiać łamania praw człowieka. Tak więc dyskryminowanie ludzi odmiennej rasy, kobiet i słabszych członków społeczności może być w niektórych regionach częścią tradycji, lecz zachowania niezgodne z powszechnie uznanymi prawami człowieka powinny się zmienić. Powszechna zasada równości wszystkich istot ludzkich musi mieć pierwszeństwo.

Na tym świecie istnieje ogromne i ciągle narastające pragnienie zmiany, zmiany, która zapoczątkuje odnowę wartości etycznych i duchowych. Na skutek takiej zmiany konflikty byłyby rozwiązywane na drodze pokojowej za pomocą dialogu i bez przemocy. Zmiana ta stałaby na straży ludzkich praw i ludzkiej godności,

jak również ludzkiej odpowiedzialności. Potrzebujemy zmiany, która informowałaby o pilnej potrzebie zatroszczenia się o naszą planetę i jej systemy ekologiczne, i która taką potrzebę by pobudzała. Zmiana ta wzywałaby wszystkie państwa do pracy na rzecz zakazu posiadania broni nuklearnej i innych broni masowej zagłady i sprzyjałaby pokojowi, współczuciu, wzajemnemu szacunkowi i serdeczności. Wierzę, że cele te mogą zostać osiągnięte dzięki zwiększonej świadomości. Poszerzmy nasz punkt widzenia tak, aby w naszej wizji dobrobytu i wolności zawarło się dobro całego świata i jego przyszłych generacji. Już dziś kształtujemy jutro nie tylko dla siebie, ale i dla przyszłych pokoleń. Powinniśmy być dumni z członkostwa Polski w Radzie Europy oraz z tego, że tworzymy w raz z innymi coś tak ważnego i tak nieocenionego. Dla mnie działalność Rady Europy jest niezbędna w dzisiejszym świecie i bez wątpienia zasługuje ona na miano „strażnika” praw człowieka XXI wieku.